

УДК 005.915(047.32):006.032:161.224.2
JEL: G32; G34; M16
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-5-348-358>

ПРОФЕСІЙНЕ СУДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖЕРА В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

©2025 ПАСІЧНИК Т. О., ПАСІЧНИК К. С.

УДК 005.915(047.32):006.032:161.224.2
JEL: G32; G34; M16

Пасічник Т. О., Пасічник К. С. Професійне судження фінансового менеджера в контексті застосування міжнародних стандартів фінансової звітності

Метою статті є дослідження та розкриття ролі професійного судження фінансового менеджера в компаніях, що застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ). Проведено аналіз МСФЗ, які регулюють принципи обліку та представлення у фінансовій звітності інформації про необоротні активи, фінансові інструменти та забезпечення. Виявлено, що в розглянутих стандартах вирішальна роль надається професійному судженню управлінського персоналу. Розкрито питання, вирішення яких потребує залучення професійного судження фінансового менеджера, та їх вплив на фінансову звітність компанії. Обґрунтовано важливість участі фінансового менеджера у формуванні облікової політики підприємства, прийнятті рішень щодо капіталізації витрат на модернізацію основних засобів і витрат за позиками. У дослідженні доведено, що саме фінансовий менеджер, а не бухгалтер, у першу чергу володіє інформацією щодо намірів керівництва стосовно утримання фінансових інструментів, і тому саме він має класифікувати фінансові активи та зобов'язання при первісному визнанні. Від цього залежить, що буде включати первісна вартість фінансових інструментів, за якою вартістю буде вестись їх подальший облік та чи буде впливати їх переоцінка на фінансові результати компанії. Виявлено, що робота фінансового менеджера потребує глибокого розуміння МСФЗ, що стосується обліку як фінансових, так і нефінансових активів і зобов'язань, таких, як необоротні активи та забезпечення. Від цього залежить не тільки прийняття рішень щодо особливостей їх обліку та представлення у фінансовій звітності, а й розуміння механізму формування та прогнозування доходів і витрат, пов'язаних із амортизацією, переоцінкою, знеціненням і дисконтуванням різних активів та зобов'язань. Зроблено висновки, що професійному судженню фінансового менеджера не приділено належної уваги ні в наукових публікаціях, ні у вітчизняних навчальних програмах. У зв'язку з чим визначено перспективний напрям для подальших досліджень: виявлення ролі професійного судження фінансового менеджера серед інших питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності за МСФЗ. Визначено, що знання МСФЗ дозволить фінансовому менеджеру застосовувати професійне судження для покращення достовірності представлення фінансової інформації, планування та підвищення ефективності управління активами підприємства.

Ключові слова: професійне судження, фінансовий менеджмент, міжнародні стандарти фінансової звітності, капіталізація, дисконтування, прийняття управлінських рішень.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 20.

Пасічник Тарас Олегович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Університет митної справи та фінансів (вул. Володимира Вернадського, 2/4, Дніпро, 49000, Україна)
E-mail: taras.pasichnyk@gmail.com

Пасічник Катерина Сергіївна – менеджер ТОВ «ПРО БАЙК» (просп. Богдана Хмельницького, 5, Дніпро, 49000, Україна)
E-mail: katerynapasich@gmail.com

UDC 005.915(047.32):006.032:161.224.2
JEL: G32; G34; M16

Pasichnyk T. O., Pasichnyk K. S. Professional Judgment of a Financial Manager in the Context of the Application of International Financial Reporting Standards

The aim of the article is to examine and reveal the role of the professional judgment of a financial manager in companies that apply International Financial Reporting Standards (hereinafter referred to as IFRS). An analysis has been conducted on IFRS that regulate the principles of accounting and presentation of information regarding non-current assets, financial instruments, and provisions in financial statements. It has been revealed that in the standards under consideration, a crucial role is assigned to the professional judgment of managerial staff. Issues that require the involvement of the financial manager's professional judgment have been detailed, along with their impact on the company's financial statements. The significance of the financial manager's participation in forming the company's accounting policy, as well as in making decisions regarding the capitalization of expenses for the modernization of fixed assets and borrowing costs, has been substantiated. The study demonstrates that it is the financial manager, rather than the accountant, who primarily holds information regarding management's intentions concerning the retention of financial instruments, and therefore, the financial managers are responsible for classifying financial assets and liabilities at initial recognition. This determines what will be included in the initial cost of financial instruments, the value at which their subsequent accounting will be recorded, and whether their revaluation will affect the company's financial results. It is found that the role of a financial manager requires a deep understanding of IFRS, which pertains to the accounting of both financial and non-financial assets and liabilities, such as non-current assets and provisions. This not only influences decision-making regarding the specifics of their accounting and presentation in financial statements but also the understanding of the mechanism for forming and forecasting revenues and expenses related to depreciation, revaluation, impairment, and discounting of various assets and liabilities. It has been concluded that the professional judgment of financial managers has not received adequate attention in either scientific publications or domestic educational programs. Consequently, a promising direction for further research has been determined: identifying the role of the professional judgment of financial managers among other issues of accounting and financial reporting according to IFRS. It has been further determined that knowledge of IFRS will enable financial managers to apply professional judgment to improve the reliability of financial information presentation, planning, and to enhance the efficiency of asset management in enterprises.

Keywords: professional judgment, financial management, international financial reporting standards, capitalization, discounting, managerial decision-making.
Fig.: 2. Tabl.: 1. Bibl.: 20.

Pasichnyk Taras O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management of Foreign Economic Activity, University of Customs and Finance (2/4 Volodymyr Vernadsky Str., Dnipro, 49000, Ukraine)
E-mail: taras.pasichnyk@gmail.com

Pasichnyk Kateryna S. – Manager, PRO BIKE LLC (5 Bohdana Khmelnytskykh Ave., Dnipro, 49000, Ukraine)
E-mail: katerynapasich@gmail.com

На етапі переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ) ми побачили, що одним із ключових завдань для українських підприємств стало приведення оцінки активів і зобов'язань до теперішньої вартості та їх відображення у фінансовій звітності за принципами, встановленими цими стандартами. Для цього були застосовані перегляд облікових оцінок, дисконтування фінансових інструментів, створення нових резервів і забезпечень тощо.

Але цей процес не був разовим. Він показав важливість регулярного аналізу діяльності підприємства. Адже з появою нових операцій може з'явитись і необхідність нарахування резервів, забезпечень і дисконтування, що призводить до нарахування нових фінансових витрат на підприємстві. Такі витрати не схожі на звичайні витрати діяльності: вони не підлягають оплаті з поточного рахунку, вони не відносяться до іншого контрагента, по ним не можливо зробити взаємозалік заборгованості. Словом, це «віртуальні» витрати, за допомогою яких можна коректно і відповідно до МСФЗ відобразити фінансовий стан підприємства.

Саме тому МСФЗ надають так багато повноважень професійному судженню. Важливо з'ясувати, як саме професійне судження впливає на фінансову звітність підприємства, на які його активи та зобов'язання, а також які управлінські рішення, засновані на застосуванні професійного судження, можуть вплинути на фінансову звітність компанії.

Вітчизняні науковці, зокрема Разборська О. О., Лесік Л. С., Гуріна Н. В., Приходько К. К., Усатенко О. В., Пашкевич М. С., Кундря-Висоцька О. П., Вагнер І. М., Демко І. І., розглядають категорію професійного судження переважно у сфері бухгалтерського обліку та аудиторської практики, хоча контекст його застосування значно ширший.

Разборська О. О. та Лесік Л. С. [1, с. 165] розглядають спільні та відмінні сторони професійного судження бухгалтера і аудитора та приходять до висновку, що воно має спільну етичну основу, базується на освіті, досвіді та спеціальних знаннях спеціаліста та застосовується в умовах невизначеності у сфері бухгалтерського обліку та аудиту.

Гуріна Н. В. і Приходько К. К. [2, с. 11] приходять до висновку, що професійне судження бухгалтера відіграє важливу роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства, оскільки допомагає виявляти економічні загрози у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства.

Усатенко О. В., Пашкевич М. С. [3, с. 94] зазначають, що в сучасному бухгалтерському обліку професійне судження є основою облікової політики підприємства, а не навпаки. Тому на практиці в контексті окремого бізнесу застосування різних

професійних суджень дозволяє підвищити якість фінансової звітності, а також ефективність її аналізу й управління підприємством.

Кундря-Висоцька О. П., Вагнер І. М., Демко І. І. [4, с. 96], описуючи практику застосування професійного судження бухгалтера, наводять варіантність методів амортизації основних засобів, списання малоцінних необоротних матеріальних активів, переоцінки необоротних активів та оцінки запасів при вибутті.

Але більшість рішень щодо застосування тих чи інших методів у зазначених ділянках бухгалтерського обліку приймаються ще на етапі затвердження облікової політики компанії, й вони вкрай рідко підлягають зміні. Варіативність цих методів чітко передбачена національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) та МСФЗ.

Однак, аналізуючи МСФЗ, можна побачити, що професійному судженню приділяється багато уваги не тільки на етапі прийняття облікової політики. Як зазначає Харламова О. В. [5], МСФЗ дають можливість бухгалтерам застосовувати професійне судження у складних ситуаціях, і тому ці стандарти є гнучкішими за НП(С)БО, які, порівняно з міжнародними, менше адаптовані до сучасних економічних реалій. Наявність у НП(С)БО більш жорстких вимог зменшує сферу застосування професійного судження в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, що призводить до погіршення її точності.

Так, Куцик П. О., Маркус О. В., Садовська І. Б. [6, с. 6], досліджуючи новий підхід до порядку обліку оренди за МСФЗ 16 «Оренда», наголошують на проблемі того, що дуже часто фінансова звітність не включає орендних активів і зобов'язань, оскільки за замовчуванням бухгалтери класифікують оренду як операційну. Наслідком цього є викривлення показників фінансової звітності та надання її користувачам неповної, а отже, недостовірної інформації про фінансовий стан компанії. Автори [6, с. 6] наголошують на важливості застосування бухгалтером професійного судження при аналізі умов і термінів договорів оренди, складових орендних платежів тощо, адже це впливає на інтерпретацію вимог зазначеного стандарту для кожного окремого договору оренди з урахуванням власних фактів і обставин.

Наведені вище результати досліджень підкреслюють актуальність проблеми застосування професійного судження, однак це поняття частіше відносять до компетенцій бухгалтера і рідше – до управлінського персоналу підприємства. На практиці у компаніях, що застосовують МСФЗ, більшість бухгалтерів є здебільшого тех-

нічними виконавцями поставлених задач, оскільки володіють інформацією лише про свою ділянку обліку. Головні бухгалтери, спеціалісти з МСФЗ і фінансові менеджери частіше мають доступ до повної картини інформації для застосування професійного судження.

Робота сучасного фінансового менеджера пов'язана не тільки з управлінням та оптимізацією грошових потоків. Оскільки інтерпретація МСФЗ для різних ситуацій та потреб бізнесу впливає на показники фінансової звітності, фінансовий менеджер має розуміти їх, особливо в частині, що залежить від професійного судження.

Зважаючи на це, *метою статті* є дослідження та розкриття ролі професійного судження фінансового менеджера у компаніях, які є частиною міжнародного бізнесу, а отже, ведуть облік і складають фінансову звітність за МСФЗ.

Дослідження виконано із застосуванням методів порівняння, узагальнення, групування та структурування інформації, а також спостереження та індукції на основі практичного досвіду авторів.

Розглянемо особливості застосування професійного судження фінансового менеджера протягом основних етапів формування фінансової інформації компанії (від затвердження основних методів бухгалтерського обліку до представлення інформації у фінансовій звітності) та в розрізі обліку окремих видів активів і зобов'язань. Для наочного представлення сфери охоплення нашого дослідження основні питання, які потребують застосування професійного судження фінансового менеджера, та їх можливий вплив на фінансову звітність наведено в *табл. 1*.

Почнемо із затвердження облікової політики підприємства. Це фундаментальний етап ведення бухгалтерського обліку будь-якої компанії, адже саме на ньому затверджуються всі основні підходи до обліку активів і зобов'язань. І саме через варіативність цих методів обліку з цим етапом пов'язують сферу застосування професійного судження управлінського персоналу.

МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» передбачає, що «якщо немає МСФЗ, який конкретно застосовується до операції, іншої події або умови, управлінський персонал має застосовувати судження під час розробки та застосування облікової політики» [7]. До речі, і в цьому, і здебільшого в інших міжнародних стандартах мова йде саме про професійне судження управлінського персоналу, а не лише бухгалтера. На нашу думку, це пов'язано з тим, що вибір облікової політики має базуватись на розумінні особливостей діяльності та потреб підприємства.

Тому в розробці облікової політики може і навіть повинен брати участь не тільки персонал бухгалтерської служби, а й фінансовий менеджер.

Існує ряд варіативних аспектів, які мають бути прописані обліковою політикою. Одними з таких є моделі обліку та методи амортизації основних засобів. МСБО 16 «Основні засоби» [8] передбачає дві моделі обліку основних засобів: собівартості та переоцінки. Модель собівартості полягає в тому, що після визнання активом основні засоби відображаються в обліку за собівартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та збитків від зменшення корисності. Модель переоцінки означає, що основні засоби обліковують за справедливою вартістю за вирахуванням подальшої накопиченої амортизації та подальших накопичених збитків від зменшення корисності. Також стандарт [8] передбачає, що обрану модель слід застосовувати до всього класу основних засобів.

На перший погляд, модель переоцінки мала б бути менш розповсюдженою, оскільки потребує регулярних переоцінок (часто із залученням сторонніх експертів) та аналізу справедливої вартості (щоб вона не суттєво відрізнялась від балансової вартості). Однак усе залежить від особливостей діяльності підприємства.

Дослідження, проведене на основі аналізу приміток до фінансової звітності підприємств гірничо-металургійного комплексу України [9, с. 38], показало, що 9 з 16 компаній для обліку основних засобів обрали модель переоцінки, 6 – модель за історичною собівартістю. Одна з досліджуваних компаній застосовувала обидві моделі для різних класів основних засобів (за справедливою вартістю – для будівель і споруд, за собівартістю – для інших класів основних засобів).

Цей приклад показує, що підприємств, діяльність яких побудована на залученні великого обсягу основних фондів, здебільшого обирають модель обліку основних засобів за справедливою вартістю. Щорічна експертна оцінка справедливої вартості таких підприємств дозволяє надавати користувачам фінансової звітності реальну оцінку вартості активів.

Тому для прийняття рішення щодо вибору моделі обліку основних засобів недостатньо професійного судження бухгалтера, тут важливо врахувати інтереси власників бізнесу та прийняти зважене рішення. На нашу думку, фінансовий менеджер – це саме той представник управлінського персоналу підприємства, який, маючи комунікацію з інвесторами, може представляти їх інтереси та формувати професійне судження.

Застосування професійного судження фінансового менеджера в контексті МСФЗ

Види активів і зобов'язань	МСФЗ	Питання, які потребують залучення професійного судження фінансового менеджера	Вплив на фінансову звітність
Основні засоби	МСБО 8, МСБО 16	Вибір моделі обліку та методів амортизації	Вплив змін справедливої вартості (рис. 1)
	МСБО 16	Рішення про капіталізацію витрат на ремонт	A+, на ФР не впливає
Основні засоби, нематеріальні активи	МСБО 23	Аналіз умов кредитних договорів. Капіталізація відсотків по позиках	A+, на ФР не впливає
	МСФЗ 5	Класифікація необоротного активу як утримуваного для продажу. Оцінка терміну продажу, справедливої вартості необоротного активу та витрат на продаж	Зменшення витрат на амортизацію, зміна балансової вартості
	МСБО 36	Оцінка зменшення корисності активів	A-, ФР-
Нематеріальні активи	МСБО 8, МСБО 38	Вибір моделі обліку та методів амортизації	Вплив змін справедливої вартості: A+/-, ФР-, ІСД +/-
Фінансові активи та зобов'язання	МСФЗ 9	Аналіз контрактних умов фінансових інструментів. Класифікація фінансових активів при визнанні. Визначення ефективних процентних ставок. Оцінка справедливої вартості	A+, ФР+ . A+/-, ІСД +/-. A+/-, ФР+/-
Забезпечення	МСБО 37	Аналіз умов контрактних зобов'язань. Рішення про визнання забезпечень та їх оцінка. Вибір ставки дисконтування	П+, ФР- (витрати по дисконтуванню)

де А – активи (Звіт про фінансовий стан (баланс)); П – пасиви (Звіт про фінансовий стан (баланс)); ФР – фінансові результати періоду (доходи або витрати у звіті про фінансові результати); ІСД – інший сукупний дохід (частина II звіту про сукупний дохід, звіт про власний капітал).

Джерело: розроблено авторами.

Крім того, фінансовий менеджер при прогнозуванні фінансових результатів підприємства має враховувати, що в разі обліку основних засобів за переоціненою вартістю, зменшення справедливої вартості (за умови відсутності накопиченої раніше дооцінки у складі капіталу) буде відображено у витратах звітного періоду (тобто вплине на зменшення фінансового результату). В інших випадках результати переоцінки будуть відображені через сукупний дохід і не впливатимуть на фінансовий результат звітного періоду (у звіті про фінансовий стан у складі власного капіталу та у звіті про власний капітал). Детальніше порядок відображення зміни справедливої вартості основних засобів, що обліковуються за моделлю переоцінки, зображено на рис. 1.

Частиною подальшого обліку основних засобів, яка потребує уваги фінансового менеджера, є аналіз витрат, пов'язаних із цими активами. Адже за МСБО 16 [8] такі витрати можуть відноситись на фінансовий результат (тобто у витрати періоду),

якщо вони пов'язані з ремонтом і експлуатацією основних засобів, або збільшувати балансову вартість основних засобів, якщо такі витрати призводять до їх покращення та модифікації. Фінансовий менеджер має розуміти, що витрати, які капіталізуються в балансовій вартості основних засобів, не є витратами періоду – вони будуть розподілені в наступних фінансових звітах у вигляді амортизації протягом терміну експлуатації основного засобу чи його окремих компонентів. Ця інформація допоможе коректно прогнозувати витрати кожного наступного звітного періоду.

Це саме стосується й обліку відсотків по кредитах, пов'язаних із купівлею, розробкою або будівництвом необоротних активів. МСБО 23 «Витрати на позики» [10] визначає, що якщо компанія залучає позикові кошти з метою фінансування створення кваліфікаційного активу, то витрати за такими позиками підлягають капіталізації. При цьому, сума витрат, що капіталізується, визначається як фактичні витрати за позиками за відпо-

Рис. 1. Відображення зміни справедливої вартості основних засобів у фінансовій звітності підприємства
Джерело: складено авторами.

відний період, зменшені на суму інвестиційного доходу, отриманого в результаті тимчасового інвестування цих коштів (поки вони не будуть використані за призначенням).

Насправді банки зазвичай контролюють цілкове використання довгострокових кредитів. Однак можливі ситуації, коли позики на купівлю обладнання або будівництво надаються небанківськими установами, і підприємство має можливість якийсь час використовувати їх для отримання інвестиційного доходу. Наприклад, кошти за довгостроковою позицією на будівництво нового виробничого цеху вже зайшли на рахунок, проте фактично роботи розпочнуться лише через місяць, тому підприємство розміщує ці кошти на короткостроковому депозитному рахунку й отримує дохід у вигляді відсотків по депозиту. Задача фінансового менеджера – проконтролювати, щоб у подальшому витрати за позиками, які капіталізуються, були зменшені на суму такого доходу.

Тобто фінансовий менеджер має розуміти природу кредитних, іпотечних і лізингових договорів компанії, щоб оцінювати їх розподіл і вплив на фінансовий результат поточного та наступних періодів. Також це дозволить виконувати додаткову функцію внутрішнього контролю щодо коректності відображення таких витрат у фінансовій звітності.

Схожою ділянкою обліку та фінансової звітності, яка потребує аналогічного застосування професійного судження на різних етапах, є нематеріальні активи. Особливості визнання придбаних і самостійно створених нематеріальних активів, їх амортизації та подальшої оцінки визначені МСБО

38 «Нематеріальні активи» [11]. Аналіз цього стандарту дає можливість провести аналогію з основними засобами: підприємству надається можливість вибору альтернативних варіантів моделей обліку та методів амортизації нематеріальних активів, а також приділяється багато уваги необхідності застосування оцінок і професійного судження на різних етапах обліку.

Дядюн О. О. [12, с. 307] підкреслює, що визначним фактором, від якого залежить специфіка формування облікової політики стосовно визнання та обліку нематеріальних активів, є сфера діяльності підприємства. Автор також зазначає, що доповнення облікової політики рішеннями, самостійно розробленими підприємством щодо обліку нематеріальних активів, робить цю облікову політику унікальною та інноваційною [12, с. 308]. Від себе хочемо додати, що такі рішення залежать від професійного судження управлінського персоналу, фінансового менеджера в тому числі. Особливо це стає актуальним, коли компанія спеціалізується на розробці диджитал-продукції, такої як програмне забезпечення, штучний інтелект, онлайн-сервіси тощо.

Ще одним важливим аспектом, який потребує застосування професійного судження фінансового менеджера, є ідентифікація необоротних активів, що утримуються для продажу. МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [13] визначає, що компанія має класифікувати необоротний актив (або ліквідаційну групу) як утримуваний для продажу, якщо планується, що його балансова вартість буде відшкодована внаслідок його про-

дажу. Важливо, щоб управлінським персоналом було проведено ряд дій, на основі яких можна було б прийняти рішення, що необоротний актив призначений для продажу. Від цього залежить подальший облік такого активу (наприклад, припинення нарахування амортизації) та його відображення у фінансовій звітності та примітках до неї (окремо від інших необоротних активів).

До того ж, задача управлінського персоналу – оцінити не тільки справедливую вартість такого активу, а й орієнтовний час продажу та витрати на його продаж. Адже МСФЗ 5 [13] передбачено необхідність оцінювання витрат на продаж необоротного активу за їх теперішньою вартістю в разі, якщо за прогнозами здійснення продажу займе більше року. Це означає, що збільшення оцінки витрат внаслідок їх дисконтування буде відображатись у складі фінансових витрат компанії, що впливає на бухгалтерський фінансовий результат.

Оскільки особливості обліку необоротних активів, призначених для продажу, впливає на фінансову звітність компанії, фінансовий менеджер має здійснювати професійну оцінку того, як класифікація таких активів може змінити ліквідність, фінансову стійкість і рентабельність підприємства. Крім того, від фінансового менеджера як невід'ємної частини вищого управлінського персоналу компанії може залежати і саме рішення щодо призначення необоротного активу для продажу.

Найбільш складною з точки зору застосування професійного судження частиною обліку та фінансової звітності, на нашу думку, є операції з фінансовими інструментами. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [14] розкриває принципи обліку та оцінки фінансових активів і зобов'язань з метою надання користувачам фінансової звітності

сті корисної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень.

Оцінка, облік і відображення у фінансовій звітності фінансових активів та зобов'язань залежать від аналізу та правильної класифікації фінансових інструментів на етапі їх визнання, що потребує застосування професійного судження фінансового менеджера.

МСФЗ 9 [14] передбачає здійснення класифікації фінансових активів при їх визнанні. Для цього фінансовому менеджеру необхідно проаналізувати умови відповідного фінансового інструменту (договору, цінних паперів тощо) і визначити, чи генерують вони контрактні грошові потоки, та з якою метою його будуть утримувати (бізнес-модель). На рис. 2 ми сформуваємо алгоритм класифікації фінансових активів за МСФЗ 9.

Для фінансових активів, щодо яких прийнято рішення вести облік за амортизованою собівартістю, фінансовому менеджеру необхідно визначити термін амортизації фінансового активу, його первісну собівартість із урахуванням комісій, премій, дисконтів та інших витрат та обрати ефективну процентну ставку, за якою буде відображатись теперішня вартість такого фінансового активу. Оскільки ефективна процентна ставка є фіксованою на весь час обліку фінансових інструментів, момент її визначення є дуже відповідальним і впливає не тільки на балансову вартість фінансового активу, а і на розмір процентних доходів, які щорічно, протягом терміну амортизації фінансового активу, відображатимуться у звіті про фінансовий результат компанії.

Якщо при визнанні вирішено вести облік фінансового активу за справедливою вартістю, то задача фінансового менеджера – проводити її пе-

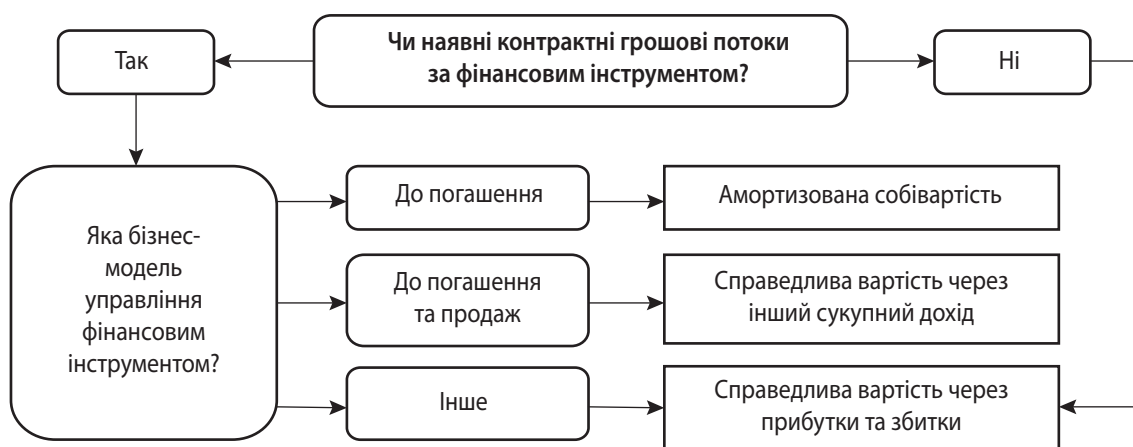

Рис. 2. Алгоритм класифікації фінансових активів

Джерело: складено авторами на основі [14].

реоцінку на звітну дату, результати якої будуть відображені або у складі витрат періоду (якщо обрано справедливую вартість через прибутки та збитки), або у складі іншого сукупного доходу, та не вплинуть на фінансовий результат періоду (якщо справедлива вартість через інший сукупний дохід). Таран І. В. [15, с. 29] зазначає, що облік за справедливою вартістю є досить трудомістким, потребує регулярних оцінок справедливої вартості, та через її коливання може суттєво вплинути на показники фінансової звітності.

Щодо фінансових зобов'язань, то більшість з них обліковують за амортизованою собівартістю (такі як довгострокові позики та облигації). Однак є і складніші фінансові інструменти, зобов'язання за якими потребує обліку за справедливою вартістю з віднесенням переоцінки на фінансовий результат (через звіт про прибутки і збитки).

Від класифікації фінансових інструментів залежить і формування їх вартості при первісному визнанні. Якщо управлінським персоналом прийнято рішення, що фінансовий актив або зобов'язання буде обліковуватись за справедливою вартістю з відображенням переоцінки через прибутки та збитки, то первісна оцінка такого фінансового інструменту буде включати тільки його справедливую вартість. Інші фінансові активи та зобов'язання мають включати первісну оцінку за справедливою вартістю з урахуванням супутніх витрат по таких фінансових інструментах [16, с. 262].

Оскільки метою статті є дослідження ролі професійного судження фінансового менеджера, а не дослідження методик обліку фінансових активів та зобов'язань, ми не будемо детально зупинятися на нюансах класифікації фінансових інструментів на всіх етапах їх обліку, оскільки їм присвячені інші науково-практичні публікації [15; 16].

Слід зазначити, що після класифікації та визнання фінансового інструменту застосування професійного судження щодо фінансових інструментів не припиняється. Фінансові інструменти, щодо яких було прийнято рішення обліковувати за справедливою вартістю, мають підлягати регулярній переоцінці. А щодо фінансових інструментів, які вирішено обліковувати за амортизованою вартістю, необхідно проводити аналіз знецінення. Наслідком такого аналізу є нарахування (в разі необхідності) резерву знецінення.

До того ж, із плином часу, наміри керівництва щодо фінансових активів можуть змінитись. Очевидно, що такою інформацією буде в першу чергу володіти фінансовий менеджер, а не бухгалтер. Тому саме від професійного судження першого залежить зміна бізнес-моделі щодо фінансового активу та його перекласифікація.

Усі ці аспекти вимагають від фінансового менеджера глибокого розуміння МСФЗ 9 [14] та застосування професійного судження при визнанні та переоцінці фінансових активів і зобов'язань на основі економічних, фінансових і ринкових умов.

Яскравим прикладом застосування професійного судження фінансового менеджера з метою оцінки ймовірності настання певних подій є визнання забезпечень. МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [17] розрізняє забезпечення та умовні зобов'язання, адже перші визнаються у фінансовій звітності, а другі – ні.

Орлов І. В. [18, с. 366] наводить такі приклади умовних зобов'язань: судові справи, за якими на звітну дату компанія є відповідачем, однак судового рішення ще немає; гарантії, поруки та інші види забезпечення зобов'язань на користь третіх осіб, які видані до звітної дати та строки виконання яких не настали; гарантійні зобов'язання щодо компенсації вартості товарів, повернутих покупцями, щодо яких існувала домовленість про гарантований зворотній викуп. Інформація про такі умовні зобов'язання розкривається в примітках до фінансової звітності.

На відміну від умовних зобов'язань, забезпечення слід обліковувати та відображати в балансі компанії. Для цього управлінському персоналу слід перевірити ряд умов, передбачених МСБО 37 [17]:

- 1) компанія має існуюче юридичне або конструктивне зобов'язання внаслідок минулої події;
- 2) для погашення зобов'язання необхідно буде вибуття економічних ресурсів компанії;
- 3) сума зобов'язання підлягає достовірній оцінці.

На перший погляд, забезпечення не мали б входити до сфери застосування професійного судження фінансового менеджера, адже вони є нефінансовими зобов'язаннями і не є реально капіталізованими резервами. Але якщо дослідити бухгалтерський облік довгострокових забезпечень [19, с. 16], то можна побачити, що їх поточна вартість на звітну дату складається з поточної вартості на момент визнання (з урахуванням ставки дисконтування) та щорічних фінансових витрат, які розраховуються шляхом дисконтування та відображаються у звіті про фінансові результати. Отже, від професійного судження фінансового менеджера залежить вибір ставки дисконтування, а отже, і суми щорічних фінансових витрат по довгострокових забезпеченнях.

Дослідження [19, с. 19] приміток до фінансової звітності промислових підприємств України показало, що найчастіше ними створювались за-

безпечення під ліквідацію основних засобів, рекультивуацію земельних ділянок, забезпечення виплат пільгових пенсій, виплат працівникам до ювілейних дат і при виході на пенсію.

Це пов'язано з особливостями сфери діяльності цих підприємств: шкідливим виробництвом, розробкою кар'єрів та великими виробничими потужностями, які мають довгий, але обмежений термін використання. Цей приклад ще раз доводить, що рішення про створення довгострокових забезпечень має приймати вищий управлінський персонал компанії.

І наостанок, ще один аспект оцінки та обліку, який має бути в полі зору фінансового менеджера, – це зменшення корисності активів. МСБО 36 «Зменшення корисності активів» [20] регулює порядок такої оцінки та вимагає, щоб компанії здійснювали тестування активів на зменшення корисності, якщо є ознаки того, що їх балансова вартість може бути вищою за відновлену вартість. Якщо це підтверджується, балансова вартість активу зменшується до відновленої вартості за рахунок нарахування витрат, пов'язаних зі зменшенням корисності. У звіті про фінансові результати такі витрати зазвичай включають до складу інших витрат операційної діяльності. Стандарт [20] передбачає проведення тестування на предмет необоротних активів (якщо є такі ознаки), гудвілу, інвестиційної нерухомості за моделлю собівартості та в деяких випадках фінансових активів. Для цього застосовуються як зовнішні (наприклад, зміни в ринковій, економічній чи правовій сфері, зростання відсоткових ставок тощо), так і внутрішні джерела інформації (зменшення економічної ефективності активу, фізичні пошкодження чи втрата актуальності технології).

Фінансовий менеджер може бути як ініціатором проведення тесту на знецінення певного активу, так і грати ключову роль у визначенні суми зменшення корисності. Адже для цього необхідно оцінити та порівняти справедливую вартість активу за вирахуванням витрат на вибуття та вартість при використанні активу (теперішню вартість оцінених майбутніх грошових потоків, які, як очікується, виникнуть від активу). Більша з оцінок вважатиметься «сумою очікуваного відшкодування», і якщо балансова вартість активу більша за неї, то на суму такого перевищення нараховується зменшення корисності активу [20]. Донарахування такого знецінення у звітному періоді проводиться за рахунок витрат періоду та впливає на фінансові результати компанії.

Як бачимо, в обліку багатьох довгострокових активів та зобов'язань виникає необхідність оцін-

ки шляхом приведення їх вартості до теперішньої. У таких ситуаціях важливо коректно визначити ставку дисконтування, адже окремі міжнародні стандарти надають лише загальні рекомендації, знову ж таки – залишаючи місце для застосування професійного судження.

Конкретні ставки дисконтування можуть варіюватися залежно від ринкових умов, кредитного ризику та інших факторів. Тому при визначенні ставок дисконтування в кожному окремому випадку необхідно використовувати актуальні ринкові дані та залучати фінансових експертів. Оскільки ставки дисконтування для окремих видів активів і зобов'язань відрізняються, від їх вибору залежить балансова вартість таких активів і зобов'язань, а також фінансові витрати періоду.

Також слід відмітити, що на відміну від ефективної процентної ставки, яка застосовується для амортизації фінансових інструментів за МСФЗ 9 [14] і визначається при їх визнанні та на весь час обліку, ставка дисконтування може змінюватись із часом.

З огляду на зазначене, фінансовий менеджер має застосовувати професійне судження як при оцінці необхідності застосування дисконтування, так і при визначенні ставок дисконтування. Це необхідно не тільки для правильного відображення інформації у фінансовій звітності для власників компанії, а і для дотримання податкового законодавства.

ВИСНОВКИ

МСФЗ із метою адаптації та інтерпретацій під потреби різних сфер бізнесу надають вирішальну роль професійному судженню. Проведений аналіз міжнародних стандартів показує, що фінансовий менеджер не обмежується лише питаннями, пов'язаними із рухом грошових потоків компанії. Володіючи цілісною картиною діяльності компанії, він може і навіть повинен брати активну участь у вирішенні таких концептуальних питань бухгалтерського обліку, як формування облікової політики підприємства.

На практиці, вибір моделі обліку основних засобів та нематеріальних активів залежить від сфери діяльності підприємства, розміру та видів і специфіки його необоротних активів, зацікавленості інвесторів відображати вартість необоротних активів за їх реальною оцінкою та готовності щороку нести витрати на залучення незалежних оцінювачів задля цього.

У процесі подальшого обліку необоротних активів виникає ряд питань, що також потребують уваги та професійного судження фінансового менеджера. Це питання необхідності капіталізації

витрат на ремонт і експлуатацію основних засобів, визначення сум витрат по кредитах і позиках, які потребують капіталізації, ідентифікація необоротних активів, призначених для продажу, та коректне відображення витрат, пов'язаних з цим продажем.

На перший погляд, ці рішення та реалізація цих питань залежать від бухгалтера, але насправді вони потребують залучення професійного судження фінансового менеджера як мінімум з двох причин. По-перше, від фінансового менеджера може залежати рішення щодо капіталізації витрат або переведення необоротних активів до складу призначених для продажу, оскільки він володіє більш розширеною інформацією про діяльність компанії та підтримує комунікацію із власниками бізнесу. По-друге, від цих рішень залежить, як фактично понесені або заплановані витрати, пов'язані з необоротними активами, будуть відображені у фінансовій звітності, та як вони вплинуть на фінансовий результат поточного і подальших періодів.

Крім того, професійне судження фінансового менеджера відіграє ключову роль в аналізі бізнес-моделі (тобто в меті утримання фінансового інструмента) та грошових потоків за конкретним фінансовим інструментом, від чого залежить класифікація, оцінка при первісному визнанні та порядок подальшого обліку і відображення у фінансовій звітності фінансових активів та зобов'язань.

Володіючи як зовнішньою, так і внутрішньою інформацією про специфіку діяльності компанії, фінансовий менеджер має застосовувати професійне судження для прийняття рішень про створення забезпечень і зменшення корисності активів, а також для визначення ставок дисконтування для різних типів довгострокових активів і зобов'язань.

На нашу думку, значення професійного судження фінансового менеджера в контексті застосування МСФЗ є одним із визначальних, проте йому не приділяється належна увага в наукових дослідженнях і навчальних програмах. Тому перспективним напрямком для подальших досліджень є продовження аналізу МСФЗ, які не було розглянуто в цій статті, та виявлення проблемних питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності, вирішення яких потребує професійного судження фінансового менеджера.

Обізнаність і розуміння вимог МСФЗ у комплексі із системним мисленням дозволить фінансовому менеджеру застосовувати професійне судження задля достовірного відображення фінансового стану компанії, розгорнутого уявлення про формування доходів та витрат і ефективного управління активами. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Разборська О. О., Лесік Л. С. Формування професійного судження у сфері бухгалтерського обліку та аудиторської практики. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1. С. 158–168. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2296.2019.1.17>
2. Гуріна Н. В., Приходько К. К. Професійне судження бухгалтера як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2023. № 3. С. 9–13. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2023-3\(56\)-9-13](https://doi.org/10.26642/pbo-2023-3(56)-9-13)
3. Усатенко О. В., Пашкевич М. С. Професійне судження у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності за МСБО та МСФЗ. *Бізнес Інформ*. 2023. № 3. С. 90–95. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-3-90-95>
4. Кундря-Висоцька О. П., Вагнер І. М., Демко І. І. Екстраполяція професійного судження в обліковій системі: значення та вплив на розвиток. *Вісник економіки*. 2023. № 2. С. 89–102. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.02.089>
5. Харламова О. МСФЗ і НП(С)БО: 20 ключових відмінностей. *Все про бухгалтерський облік*. 2024. № 97. 13.11.2024. URL: <https://gazeta.vobu.ua/archives/69707>
6. Куцик П. О., Маркус О. В., Садовська І. Б. Роль професійного судження у застосуванні єдиної моделі обліку оренди за МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда». *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 63. С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-63-01>
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8). Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки. IASB від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_020#Text
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби. IASB від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_014#Text
9. Книшек О. О., Пасічник К. С. Трансформація облікової інформації про основні засоби при впровадженні МСФЗ на підприємстві (на прикладі підприємств гірничо-металургійного комплексу України). *Облік і фінанси*. 2018. № 3. С. 36–44. URL: <https://afj.org.ua/ua/article/589/>
10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 23 (МСБО 23): Витрати на позики. IASB від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_042#Text
11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38). Нематеріальні активи. IASB від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_050#Text
12. Дядюн О. О. Облікова політика підприємств щодо нематеріальних активів: засадничі принципи та

- особливості формування. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 302–309.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-302-309>
13. Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 (МСФЗ 5): Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність. IASB від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_023#Text
 14. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9). Фінансові інструменти. IASB від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text
 15. Таран І. В. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»: практичні аспекти впровадження в Україні. *Практика МСФЗ*. Вересень 2018. С. 28–36. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/2018/ifrs-9-financial-instruments.pdf>
 16. Пасічник К. С. Трансформація фінансових активів та зобов'язань підприємства у МСФЗ-формат. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 5. Т. 1. С. 258–265.
DOI: [10.31891/2307-5740-2018-262-5\(1\)-258-265](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2018-262-5(1)-258-265)
 17. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37). Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи. IASB від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text
 18. Орлов І. В. Умовні зобов'язання в системі об'єктів бухгалтерського обліку: питання розкриття інформації. *Acta Academiae Beregsiensis. Economics*. 2024. № 6. С. 362–372.
DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-6-361-372>
 19. Вакульчик О. М., Пасічник К. С. Облік та відображення у фінансовій звітності інформації про забезпечення при переході на Міжнародні стандарти фінансової звітності (на прикладі підприємств гірничо-металургійного комплексу України). *Облік і фінанси*. 2017. № 3. С. 12–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2017_3_4
 20. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 (МСБО 36). Зменшення корисності активів. IASB від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_047#Text
- REFERENCES**
- Diadiun, O. O. "Oblikova polityka pidpriemstv shchodo nematerialnykh aktyviv: zasadnychi pryntsypy ta osoblyvosti formuvannia" [The Accounting Policies of Enterprises for Intangible Assets: The Basic Principles and Features of Formation]. *Biznes Inform*, no. 12 (2020): 302-309.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-302-309>
- Hurina, N. V., and Prykhodko, K. K. "Profesiine sudzhenia bukhhaltera yak instrument zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [The Professional Judgment of an Accountant as a Tool for Ensuring the Economic Security of an Enterprise]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, no. 3 (2023): 9-13.
DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2023-3\(56\)-9-13](https://doi.org/10.26642/pbo-2023-3(56)-9-13)
- Kharlamova, O. "MSFZ i NP(S)BO: 20 kliuchovykh vidminnostei" [IFRS and NP(S)BO: 20 Key Differences]. *Vse pro bukhhalterskyi oblik*. 2024. <https://gazeta.vobu.ua/archives/69707>
- Knyshchek, O. O., and Pasichnyk, K. S. "Transformatsiia oblikovoi informatsii pro osnovni zasoby pry vprovadzhenni MSFZ na pidpriemstvi (na prykladi pidpriemstv hirnycho-metallurhiinoho kompleksu Ukrainy)" [Transformation of Accounting Data about Fixed Assets While Transition to International Financial Reporting Standards (Case Study: Enterprises of the Mining and Metallurgical Complex of Ukraine)]. *Oblik i finansy*. 2018. <https://afj.org.ua/ua/article/589/>
- Kundria-Vysotska, O. P., Vahner, I. M., and Demko, I. I. "Ekstrapoliatsiia profesiinoho sudzhennia v oblikovii systemi: znachennia ta vplyv na rozvytok" [Extrapolation of Professional Judgment in the Accounting System: Significance and Impact on Development]. *Visnyk ekonomiky*, no. 2 (2023): 89-102.
DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.02.089>
- Kutsyk, P. O., Markus, O. V., and Sadovska, I. B. "Rol profesiinoho sudzhennia u zastosuvanni yedynoi modeli obliku orendy za MSFZ (IFRS) 16 «Orenda»" [The Role of a Professional Statement in the Application of a Single Model of Accounting for Lease According to IFRS 16 «Lease»]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnogo universytetu. Seriia «Ekonomichni nauky»*, no. 63 (2021): 5-10.
DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-63-01>
- [Legal Act of Ukraine] (2012). https://zakon.rada.gov.ua/go/929_050#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2012). https://zakon.rada.gov.ua/go/929_020#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2012). https://zakon.rada.gov.ua/go/929_014#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_042#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_023#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_047#Text
- Orlov, I. V. "Umovni zoboviazannia v systemi obektiv bukhhalterskoho obliku: pytannia rozkryttia informatsii" [Contingent Liabilities in the Accounting Object System: Information Disclosure Issues]. *Acta Academiae Beregsiensis. Economics*, no. 6 (2024): 362-372.
DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-6-361-372>
- Pasichnyk, K. S. "Transformatsiia finansovykh aktyviv ta zoboviazan pidpriemstva u MSFZ-format" [Transformation of Financial Assets and Liabilities of an Enterprise in MSFZ-format]

formation of Financial Assets and Liabilities of the Companies to the IFRS-Format]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1, no. 5 (2018): 258-265.

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-262-5(1)-258-265

Razborska, O. O., and Lesik, L. S. "Formuvannia profesii-noho sudzhennia u sferi bukhhalterskoho obliku ta audytorskoï praktyky" [Formation of Professional Judgment in the Sphere of Accounting and Audit Practice]. *Finansy, oblik, banky*, no. 1 (2019): 158-168. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2296.2019.1.17>

Taran, I. V. "MSFZ 9 «Finansovi instrumenty»: praktychni aspekty vprovadzhenia v Ukraini" [IFRS 9 "Financial Instruments": Practical Aspects of Implementation in Ukraine]. *Praktyka MSFZ*. September 2018. <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/2018/ifrs-9-financial-instruments.pdf>

Usatenko, O. V., and Pashkevych, M. S. "Profesiine sudzhennia u sferi bukhhalterskoho obliku ta finansovoi zvitnosti za MSBO ta MSFZ" [Professional Judgment in the Field of Accounting and Financial Reporting in Accordance with IAS and IFRS]. *Biznes Inform*, no. 3 (2023): 90-95.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-3-90-95>

Vakulchuk, O. M., and Pasichnyk, K. S. "Oblik ta vido-brazhennia u finansovii zvitnosti informatsii pro za-bezpechennia pry perekhodi na Mizhnarodni stan-darty finansovoi zvitnosti (na prykladi pidpriemstv hirnycho-metalurhiinoho kompleksu Ukrainy)" [Ac-counting and Disclosure of Information on Collat-eral in the Financial Statements when Transitioning to IFRS (Case Study: Enterprises of the Mining and Metallurgical Complex of Ukraine)]. *Oblik i finansy*. 2017. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2017_3_4

УДК 336.27:336.1

JEL: H63; H68

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-5-358-366>

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ СТАНУ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

©2025 РУДЕНКО Є. Ю.

УДК 336.27:336.1

JEL: H63; H68

Руденко Є. Ю. Ключові аспекти аналізу стану боргової безпеки України

У статті розглянуто ключові аспекти аналізу стану боргової безпеки України в умовах підвищеного боргового навантаження, хронічного бюджетного дефіциту та повномасштабної війни. Метою дослідження є оцінка стану боргової безпеки України, аналіз динаміки боргових індикаторів та розробка прогнозової моделі з метою виявлення ризиків для боргової безпеки. У дослідженні використано структурно-логічний підхід, статистичний аналіз, нормування показників згідно з методичними рекомендаціями щодо економічної безпеки, а також ARIMA-моделювання та прогнозування в середовищі Excel. Такий підхід забезпечує можливість простежити динаміку змін у структурі боргу, виявити критичні точки зниження безпеки та визначити, які саме показники формують загальну тенденцію. На основі нормування відповідно до Методичних рекомендацій було розраховано інтегрований показник боргової безпеки, який наочно відображає зміну рівня боргової безпеки у 2018–2024 рр. Виявлено тенденцію до зниження значення показника у 2022–2024 рр., що свідчить про загострення боргової вразливості, попри окремі сигнали стабілізації. Зокрема, позитивний вплив на рівень боргової безпеки мають зниження дохідності ОВДП, зростання міжнародних резервів. Водночас негативно на показник впливають перевищення критичного рівня співвідношення боргу до ВВП, висока частка зовнішніх зобов'язань у структурі боргу, зростання витрат на обслуговування боргу. Аналіз цих факторів дозволяє сформулювати більш точне уявлення про поточний стан боргової безпеки та розробити практичні рекомендації для її посилення, зокрема оптимізацію структури зобов'язань, розвиток внутрішнього ринку запозичень і посилення контролю за борговими ризиками. Результати дослідження можуть бути використані для прийняття управлінських рішень щодо поліпшення рівня боргової безпеки України.

Ключові слова: борг, боргова безпека, інтегрований показник боргової безпеки, вартість боргу.

Рис.: 4. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 10.

Руденко Євген Юрійович – аспірант кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет (вул. Харківська, 116, Суми, 40007, Україна)

E-mail: Rudenko.yeyu@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3185-7213>

UDC 336.27:336.1

JEL: H63; H68

Rudenko Ye. Yu. Key Aspects of Analyzing the State of Ukraine's Debt Security

The article discusses the key aspects of analyzing the state of Ukraine's debt security in the context of increased debt burden, chronic budget deficits, and the full-scale war. The aim of the study is to assess the state of Ukraine's debt security, analyze the dynamics of debt indicators, and develop a forecasting model to identify risks to debt security. The research employs a structural-logical approach, statistical analysis, standardization of indicators according to methodological recommendations for economic security, as well as ARIMA modeling and forecasting in an Excel environment. This approach enables tracking the dynamics of changes in the debt structure, identifying critical points of declining security, and determining which indicators shape the overall trend. Based on the standardization according to the Methodological recommendations, an integrated indicator of debt security was calculated, which visually reflects the changes in the level of debt security from 2018 to 2024. A trend has been identified towards a decrease in the indicator value in 2022–2024, indicating an escalation of debt vulnerability,